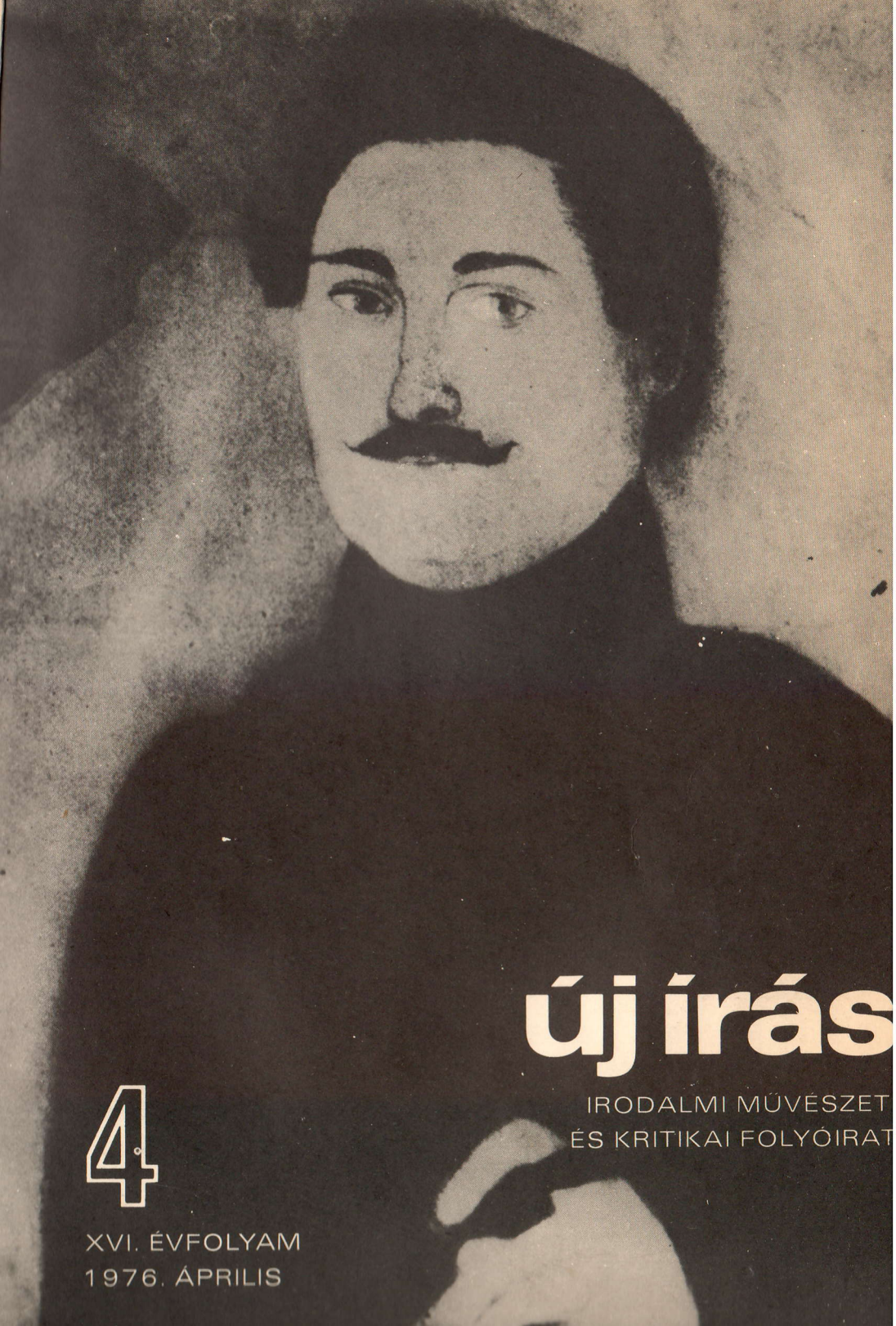

új írás

IRODALMI MŰVÉSZELET
ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

4

XVI. ÉVFOLYAM
1976. ÁPRILIS

Csorda Győzőnek

nap nótával

Fuhán F. i.

1976 IV 21.

A megmértett idő

Csak annyi történt, hogy az élő halandó halhatatlan kihúzta a halott halandó halhatatlan csontvázát a gyökeres homok-sírból. S írószékébe ültetvén asztalához, a csontváz fölött mögéje hajolt, megfogva a csontkezet /a szellem-kezet?/ a Jelenkor szívütéséhez igazította a papírosba-halhatatlanult Múlt-Idő szívütését. S így együtt-dolgozva /a csontváz-halhatatlanság, s az égő, gyötrődő tudat/ átigazították: ők ketten a Bánk bánt: Katona József és Illyés Gyula! Föloldották vak disszonanciáit, kiegészítették gyötrelmes homályfonadékait a lángelme-műnek, tették az emberiségben magyarabbá, a magyar tudat-múltat az emberiség egyetemes állandósult tudatává! Átdörzsölték a láng szívét a Jelenkor tudat-mikroszítáján, hogy a szívép piros sejtjei új szívvé összeforrván és olvadván: az dobogni kezdett, s mondja már piros ütésével a megmértett időt! Csak ennyi történt! S ez újra-gyúrt tündöklet-szívre mosolyom szivárványából fonok koszorút. Mert egymást folytatni jöttünk az időben, nem temetni! Föltámasztani! Mert a halál is a teremtetett és a teremtető lét folytatását akarja, tudja, hiszi, reméli!

Juhász Ferenc.

4

■ Új írás

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

1976. ÁPRILIS

TARTALOM

KATONA JÓZSEF	Bánk bán (Dráma öt szakaszban, Illyés Gyula átigazításában és bevezetőjével)	3
JUHÁSZ FERENC	Németh László (születésének 75. évfordulóján)	67

KÖLTÉSZETÜNK MA

Zelk Zoltán, Keresztury Dezső, Weöres Sándor, Jékely Zoltán, Rónay György, Takáts Gyula, Hajnal Anna, Vészi Endre, Csorba Győző, Kormos István, Somlyó György, Takács Imre, Csukás István, Bella István, Raffai Sarolta, Bihari Sándor, Fodor András, Garai Gábor, Utassy József, Tóth Bálint, Ratkó József, Ágh István, Kalász László, Tandori Dezső, Szepesi Attila, Dobai Péter, Héra Zoltán, Gergely Ágnes verse

68-84

IRODALMUNK MÚLTJÁBÓL

TAKÁTS GYULA	Az igazi poézis keresése (Hódolat Berzsenyi Dániel szellemének)	85
LACKÓ MIKLÓS	Osvát Ernő	92
CZINE MIHÁLY	Népfront a Korunkban	102
VERES PÉTER	Levelei Gaál Gáborhoz (Czine Mihály jegyzetével)	109

PÁLYÁM EMLÉKEZETE

TOLNAI GÁBOR	Találkozásaim	119
--------------	---------------	-----

Képek:

borító 1.: Katona József (ismeretlen festő műve)

borító 2.: Juhász Ferenc: A megméretett idő

borító 3.: Laborfalvy Róza mint Gertrudis

borító 4.: Lendvay Márton Bánk bán szerepében

melléklet 1.: Színpadkép a Bánk bán korabeli előadásáról

melléklet 2.: A Bánk bán sűgőpéldányának első lapja

melléklet 3.: A Bánk bán színlapja

melléklet 4.: Katona József emlékköve Kecskeméten

Új írás

INDEX: 25 837

Irodalmi, művészeti

és kritikai folyóirat

Megjelenik havonta

XVI. évf., 4. szám

1976. április

Főszerkesztő: Juhász Ferenc

Szerkesztőség: 1073 Budapest

VII., Lenin krt. 9–11.

Telefon: 421-340

A kiadásért felel. Siklósi Norbert, a Lapkiadó Vállalat igazgatója. Kiadóhivatal: VII., Lenin körút 9–11. Levélcím: 1906. postafiók 223. Telefon: 221-285. Egyes szám ára 8 forint. Előfizetési díj negyedévre 24 forint. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-961 62 pénzforgalmi jelzőszámára. Külföldiek részére előfizethető Kultúra Könyv Hírlap Külkereskedelmi Vállalatnál, 1839 Budapest, postafiók 149. – Kéziratot nem őrzünk meg, és nem adunk vissza. – Készült a Zrínyi Nyomdában Felelős vezető: Bolgár Imre vezérigazgató. (76.2545/2-03)

KATONA JÓZSEF

BÁNK BÁN

Dráma öt szakaszban

ILLYÉS GYULA ÁTIGAZÍTÁSÁBAN

Szabad átdolgozni a Gioconda-t?

Klinikára, akiben csak a gondolat is fölmerül.

És lemosni róla, amivel az idő próbálta átdolgozni? Sőt kimutathatóan át is dolgozta?

Ez már olyan kérdés – a lét s az idő viszonya – amelyről vége-hosszatlan folyhat ezúttal is vita.

A Bánk Bán szövege alig száz lapnyi könyvecske. A magyarázó vita róla száz kötetben se férne el. Élő szóban a darab két-három óra. Három esztendő is kevés lenne meghallgatni, ami szó elhangzott hogyan kellene korszerűsíteni, népszerűbbé tenni; közelebb hozni a mi korunkhoz, a mi közönség-mivoltunkhoz.

A darabot hovatovább voltaképpen azok élvezték, mert teljes mélységében azok értették, akik e magyarázatokból legalább egy kötetnyit áttanulmányoztak, legalább öt órát maguk is átvitáztak.

S közben fönt a színpadon a színész és rendező elégedetlenül, mert kellő siker nélkül küzdött a remekművel, mely méltán vonzotta nemcsak a könyvtárák, hanem az utcák népét is.

Elmondhattam volna én is irodalmunk e kőhőnjéről egy százegyedik tanulmányban nem mai keletű – Bessenyei és Sinkovits tapasztalati észrevételeitől élesült – véleményemet.

Czímer József ébresztett a tanulmány-írásnak arra a módjára, hogy lehetséges volna a rengeteg szövegmagyarázat helyett egyszer magán a szövegen illusztrálni a magyaráznivalót. Megcsiszolni ott ezt a drágakövet, ahol a mi időnk kívánná; ott ahol még rajta egy régi kori kőzet nyoma. Czímer nagy tanulmánya az Új Írásban erre bőszéges észrevételt adott. S már-már kötelességet sugallt.

Tisztelettel és bámulattal vettem kezembe a kincset, tudva, hogy szakember szeme figyelni s igazítja a kényes munkát.

Biztatott rá a helyzet s körülmény is. A kísérlettel, hogy a Bánk Bán ne csak könyvtári, hanem méltó nézőtéri siker is legyen, a múltban nem egy jószándékú vállalkozó visszahőkölt. Ez rögtön a fölzúdulás miatt; az, mert a kritika egyöntetűen ellene lett volna, amaz, mert épp nagyon is mellette; a harmadik, mert hátha föltűnés-vágyat mondanak rá.

Dramaturg, rendező, színész, épp úgy szabad bírálat alatt áll ezúttal, akár jómagam. Szellemi életünkben megvan az a nyugalom, hogy a bírálók legellentétesebb meggyőződésüknek bár legélesebben is hangot adjanak, egymás közt is csatázzanak. Senki nem kétli, hogy pusztán Katona ügyében művelik.

Nyugodtan teszem hát ezt az átsziszolást, átigazítást elsőül a pécsi közönség elé. De az irodalmi fórum asztalára is.

A Bánk Bán – mint minden szellemi remek – nem olyanformán egyedüli már, mint a Gioconda, mint a képzőművészet remekei. Itt az eredetit semmiféle hozzányúlás nem érintheti, nem másíthatja. Amit én végeztem: ajánlat. Elutasítható és folytatható. Az eredetit nem kibébiítheti, csak emelheti. Vele nem sérteni, hanem szolgálni akartam. Ha nem sikerült, magam tépem el.

Épp ezért, mert az akadémiailag halhatatlan Katona Józsefet élő szerzőnek becsülöm. Csaknem kartársnak, hogy mégis szentségtörőt mondjak. Értékük tudó szerzők pedig még a botrányig forrósodó zajt is jobban szívelik maguk körül, mint az áhítatos hallgatást.

Taglaljuk minél többet a hős Bánt, beszéljünk minél gyakrabban s forróban a korán elhallgattatott Legelsőnkéről.

ILLYÉS GYULA

SZEMÉLYEK:

II. Endre, magyarok királya

Gertrudis, királyné

Ottó, Berchtoldnak, a merániai hercegnek fia, Gertrudisnak testvéröccse

Bánk bán, Magyarország nagyura

Melinda, a felesége

Soma, a fiacskájuk

Miklós bán

Melinda bátyjai

Simon bán

Egy zászlósúr

Petúr bán, bihari főispán

Myska bán, a királyfiak nevelője

Solom mester, ennek fia

Bendeleben Izidóra, türingiai leány

Egy udvornik

Biberach, egy lézengő ritter

Tiborc, paraszt

Zászlósúruk, vendégek, udvarnikok, udvari asszonyok, ritterek, békétlenek, katonák, jobbágyok.

Történt az 1213-ik esztendő vége felé.

ELŐVERSENGÉS

(PROLÓGUS)

OTTÓ: Ah Biberach! örvendj! bizonynal az
enyim fog ő – az a szemérmes angyal –
enyim fog ő lenni, kiért sokat
oly nyughatatlan szívvel éjtszakáztam!
Oh Biberach, enyim bizonynal ő!

BIBERACH: (miközben reggelizik)
Hm, hm, ugyan bizon! Melinda? jó!

OTTÓ: Beh hideg vagy! – mit is beszélek én
ilyen fásult, fagyos személy üres
szívének, aki eddig sem tudá azt,
hogy mit tegyen forróan érzeni.

BIBERACH: Ej, sőt igen nagyon tudom, kegyes
herceg, ha csak reá talállok is
gondolni, könnybe lábad a szemem,
olyan nagyon tudom heves szerelmünk
áldott javát savát megérzeni.

OTTÓ: Halljad csak: ő – Melinda szánakoz
rajtam, midőn komor tekintetem
hosszan rászögezttem, azt sóhajtván:
„Mért nem maradtam a hazámba”. –

BIBERACH: Még
innét az ördög ássa azt ki, hogy
szeret.

OTTÓ: De sírt, midőn vele valék –
sírt, Biberach!

BIBERACH: Tán elszomorította
hajdani sorsa. Mert hogy idegen vagy
s ő is idegenből szakadt ide.
Nem téged siratott ő: hajdani
spanyol hazáját. Könnyezni pedig vagy
nevetni: az mindegy az asszonyoknál.

OTTÓ: De közben le-lehunyta a szemét.

BIBERACH: Páh, milliomm! midőn nekem Luci
le-lehunyta a szemét, már előre
tudtam, Lucim megént csalárdkodik:
jó hercegem, vigyázz! talán ha belelátnál,
nem szerelem: utálat nézne rád, de bárhogy –
Bánk hitvesétől mindenkép kosár vár.

OTTÓ: Akkor színleg lemondok róla, s tán
feláldozásom nyeri meg szívét
még hamarabb s jobban, – az asszonyok
szívében vajmi futó csak az álom
a hívségről, s – Melinda is csak asszony.

BIBERACH: S áldozatod lesz? S a fő áldozat, Bánk?

OTTÓ: Ej, ötlet a nagyúri hivatal –

BIBERACH: Van kit vakká tesz az. De jó
uram, csalatkozol, hogy a szerelmes
Bánk bán szemet huny erre bármiért.
Pedig még ma kell, hogy enyém legyen!
Tudod, miért. Szerelmet érzek és
Elysiumból leszek száműzött,
ha nem nyerem el még ma a szerelmét.

BIBERACH: Kárával a szegény hitesnek? Oh
te elragadtató szerelem te! a-
mely Éva csábítója volt, ugyan-
ilyen szerelmet érzett az a
kígyócska. (Iszik.) Prósit! A fölöstököm!
OTTÓ: Arcátlan! Most nem oktatásra van
szükségem.

BIBERACH: Ej, herceg, hiszen – no – jó.

Nemzeti Színház.

Bérlet

Pest, szombaton, ápril 1-jén 1848.

Iső száma

Huszonötödösör:

Bánk bán.

Eredeti történeti drama 5 felvonásban. Irta Katona József.

Rendező: Lendvay.

Személyek:

H. Endre, magyarok királya	— — —	Bártha.	Miklós bán.	— — —	Udvarhelyi.
Gertrud, királyné	— — —	Laborfalvi R.	Simon bán, {	Melinda bátyjai	Sallagyi.
Béla,	— — —	• • •	Zászlós	— — —	Gözon.
Endre. } kis gyermekei	— — —	• • •	Petr bán, bihari főispán	— — —	Egressy G.
Mária,	— — —	• • •	Miksa bán, a királyfiak nevelője	— — —	Sallagyi.
Otto, Berchtold meranai herceg fia,	— — —	• • •	Sólon mester, fia	— — —	Kározy.
Gertrud testvére	— — —	Szigeti.	Bendeleiben Izidóra, turingiai leány	— — —	Sallagyi Lilla.
Bánk bán, Magyarország nagyura	— — —	Lendvay.	Egy udvaronc	— — —	Egressy H.
Melinda, felesége	— — —	Komlósy Ida.	Biberach, kalandor lovag	— — —	Fáncsy.
Soma, flakskájok az udvarnál	— — —	— — —	Tiborcz, paraszt	— — —	Szentpétery.

Udvari asszonyok. Lovagok. Békétlenek. Katonák. Jobbágyok. Történik: 1331.

Helyárak pengő pénzben:

Földszinti s első em. pályó 5 for. Második em. pályó 1 for. Földszinti támlás karszék 1 for. 20 kr. Földszinti zártzék 50 kr. Második em. zártzék 30 kr. Földszinti bemenet 30 kr. Második em. bemenet 20 kr. Karszék 8 kr.

Kezdeté 7 órakor. vége 10edfél után.

Schodelné. Füredy rekedtek. Lendvayné gyöngékedik. Reina beteg.

BÉRLET-HIRDETMÉNY

1848dik ápril 1-től bérlet nyitlatott egy évre, félre és évnegyedre következő árban pengőben:

Földszinti s első emelet pályó
Második em. pályó
Támlás karszék földszint
Földszinti zártzék
Földszinti bemenet

Egész évre	Félre	Évnegyedre
fr.	fr.	fr.
600	360	Évnegyedre 100
100	210	fr. nem bérlet
160	96	60
80	48	30
40	24	15

Más helyekre bérlet nem nyitlatik.

1848dik ápril 1-én udvarok pályókat a berletzárásos elhatározás miatt is egy napra egy este előadást érve megvaldíthatk következő árban p.p. földszinti s első emelet pályó egy 200 frtal, félre 120 frtal; második em. pályókat egy évre 160 frtal, félre 100 frtal
pályókat bérlet arandók, há pályókat egy évre nyugtalan katekák magokat, az egész évre 160 összeget felevesent (de előre) fizethetk, minden egyéb árak és a berletzárás
elhatároz megvaldíthatk arandók egy évre 160 frtal, félre 100 frtal
1848dik ápril 1-én udvarok pályókat a berletzárásos elhatározás miatt is egy napra egy este előadást érve megvaldíthatk következő árban p.p. földszinti s első emelet pályó egy 200 frtal, félre 120 frtal; második em. pályókat egy évre 160 frtal, félre 100 frtal

Nemzeti Trattner-Károly.

Kinda: Szigethy, tükör.

Új irás

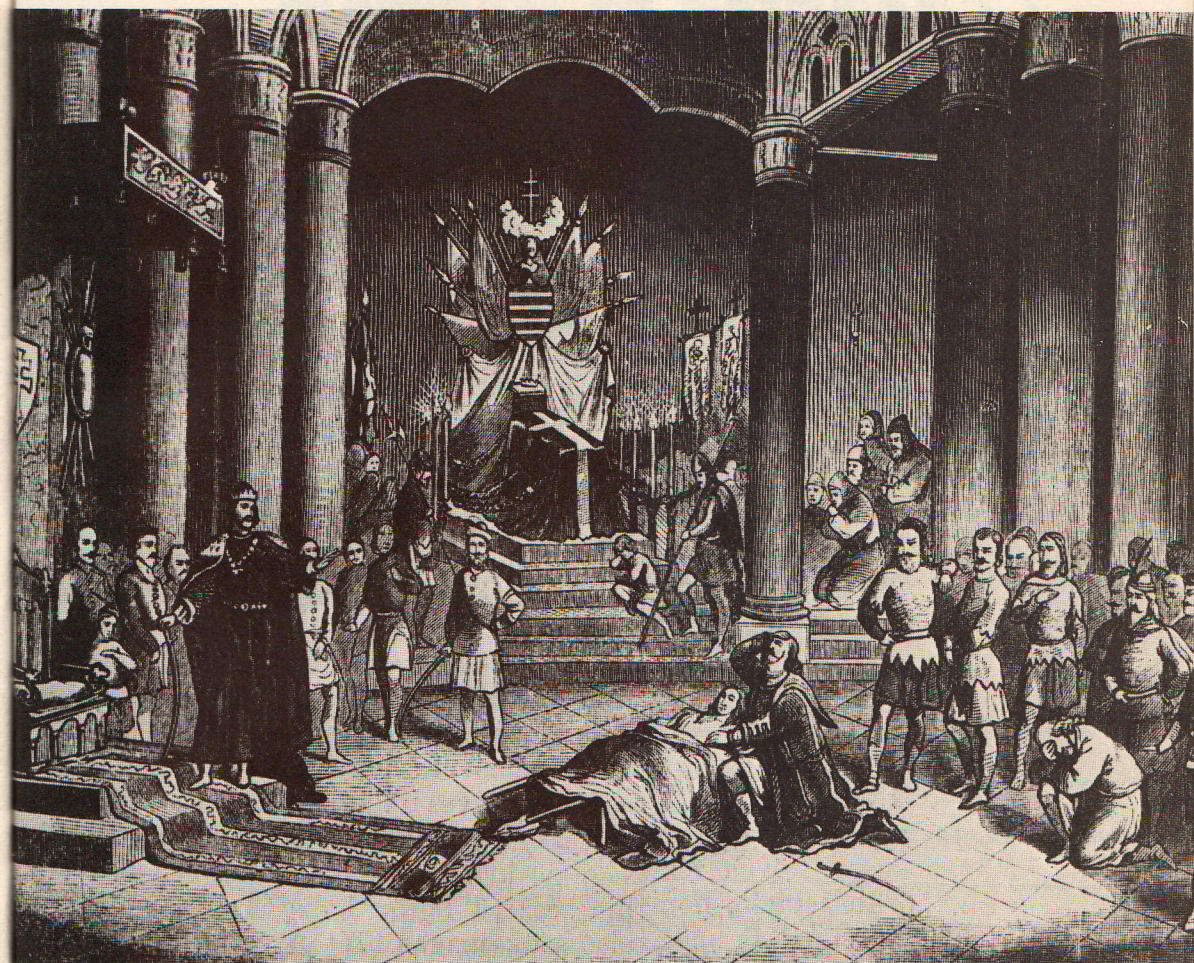
ÁRA: 8 FORINT

M. Barabás
845

LENYVÁNY MÉRŐ BÁNK BÁN

Bánk-hán
Magyar Ország Káiseri Spány

Eredeti Magyar Dáma
5. Felvonásban

szereplő

Katonai Főnök

Országos Előzet

18.

ITT HASADT MEG SZÍVE

KECSKEMET LEGNAGYOBB

FIÁNAK

hogy őt igen... vagyis... hogy neki is csak egy élete volt?! Oh, hogy sebhető volt ő is! Hol a könny, mely ennyi kárt s kint fel tudna valaha olvasztani?!

(Magához vonja Somát.)

Gyermek, te is sírsz? Pedig még nem is tudod, mitől fosztottak meg. De engem...

Nincs a teremtésben vesztes csak én!

Nincs árva más, csak az én gyermekem!

KIRÁLY: *(magában)* Lám, most átérzi, mit vesztettem én is.

S ő mégis – boldog: enyhülést szerezhet;

szabad folyásban úszhat a dühe.

Hallgatnom kell nekem – király vagyok.

Töletek, akik oly halványan álltok

megölt hitvesem testénél, királytok

kérdi, hogy mit tegyen?

IZIDÓRA: Igazságot, saját

anyátlan gyermekeidnek!

MYSKA: *(halkan)* Van, amikor

nincs kegyetlenebb, mint a kegyelem.

BÁNK: Nincs ítélet, melyet meg ne köszönnék,

ha csak csitítja fájdalmaimat.

Az angyal, mely botlásaim jegyezte

s tudta a következményeket, el-

rémült dicső helyén és félrefordult

könnyes tekintettel törölte ki

az élet nagy könyvéből nevemet.

KIRÁLY: Itten hever meggyilkolt hitvesem,

s aki megölte, megtapodta azt a

törvényt is, melynek biztos meleginél

s napfényénél virulni tud az édes

ország. Buzogj, te meglopattatott szív!

Serkenj föl özverontatott igazság.

A jog kíván elégtételt. Vigyétek!

TIBORC: *(a király előtt féltérden)* Beteg feleségem és éhező

gyermekeim siralma állja útját

fohászodnak az égbe, hogy ha őt,

gyámoljokat megöli. És a szolgál-

nép keserve is, ki tudja, mivé

harsan, ha nem lesz fül, mely le, felénk, úgy

hajol, hogy a száj föl bátran beszéljen.

SOLOM: *(szánakodva Bánkra mutat.)*

És nézd, uram, e csüggedést! – király

a büntetés már ennek irgalom.

KIRÁLY: *(megértve Tiborc utolsó szavait.)*

Nincs a teremtésben vesztes, csak ő –

és nincs árva, csak az ő gyermeke!

Irtóztatóan büntetél, istenem!

jól értelek; kivetted a kezemből

palcámat; én imádlak! – Így magam

büntetni nem tudtam – *(magában)* nem mertem is –

Magyarok! Előbb mintsem magyar hazánk –

előbb esett el ekként a királyné!

IZIDÓRA: Gertrudis! A gyilkos szabad!

MYSKA:

SOLOM:

KIRÁLY:

Szabad!

(mély tisztelettel hajtja meg magát. Mindenki ezt követi, s kardjaikat a király előtt lerakják.)

Magyarok! igen jól esmérem – szeretnek,

enyimek! – Hogy ily nemes szívekkel egybe

férkezni nem tudtál, Gertrudisom!

Tegyük le őt oly sírba, mely körül

a gyász csöndet mond a viszálynak is,

hazánkat oly békére szelédítve

amely minden bajt orvosolni kezd.

(Fel akar sietni a holthoz; de elibe akadván a lépcsőkön álló gyermekei, azokhoz átalölve letérdepel.)

V É G E

NÉMETH LÁSZLÓ

Hetvenöt éves lenne most az az irgalmatlan, gyönyörű agyvelő, amely talán már lángolva elenyészett a riadt, dühödtt föld-sírban, a Farkasréti temetőben. Tavaly temettük, zengő nap-sütésben. Halála nem gyász volt: de önismeret, erkölcsi önvizsgálat, konok fölemelkedés! Nem gyász, valami másfajta megrendülés szertartás-ünnepe: *a megtartó gyász öntudata is!* Hatalmas művének föloldozó és gyöt-rődő fényében nem csak azt vizsgál-juk (mintegy átvilágított szívvel!): hogyan gyötörte korallvirágzó eszméletét hogy keresse az igazságot, de azt is: mi, neki is utódai a tűnődő és kegyetlen szóban: mit tettünk jól, s miben tévedtünk halhatatlanul? Erkölcsünkben, hitünkben, gyalázatunkban, teremő akaratunkban. Le-szünk-e a jövő-idő világegyetem-űrterének virágzó csillagképei, vagy fölszívódunk a végtelen időhalmazban, mint könnycsepp a síron.

JUHÁSZ FERENC

KÖLTÉSZETÜNK MA

ZELK ZOLTÁN

Szívroham után

Fekszem a földgolyón hanyatt,
hívom, hogy sorakozzanak
körém rétek, hegyek, tavak,
minden állatok, madarak –
milyen fürgeteg támadt a szobában!

Tengerbe csüng a balkezem,
jobbal az erdőt tördelem,
szemem behunyom, úgy lesem
lévő-nem lévő istenem –
milyen fürgeteg támadt a szobában!

Irkámat fölkapja a szél,
irkámat elviszi a szél,
irkámat aki megleli,
látja: pacnikkal van teli –
milyen fürgeteg támadt a szobában!

KERESZTURY DEZSŐ

A józanság lángelméi

A mélyresüppedt szemű, szava-nincs költő,
a hatvanévesen agg király, a Palota foglya
verset kezdett „a jó öreg úrról”, eltűnődve:
„nem volt-e abban nagyobb az ember a hazafinál”?
de, mint annyi más műve, ez is töredék maradt,
mert a régi sereget szétverték, a régi hitek
kiégtek, a gyémántfényű szavak rézgarasként
csörögtek már...

Egy évvel az Őszikék csodája előtt
meghalt a férfi, aki szintén nem futott el,
túrte s túlélte Haynaut, Bachot, kívárta a jobb időt,
s alkudott szívósan a végső határig, törmelékig
megőrizve mindent, amit ifjú és férfikora

eszményeiből – amikért hány jó társ adta
vérét s elméjét! – megmenthetett s őrizhetett,
míg csak a geszti bolond szél első lápi fuvalma
fel nem emelte azt a házard-ravasz ifjút,
ki „szegre akasztván a bihari pontokat” általlépett
a táblabíró és félresodorta konkra éhes
újkori martalócaival...

A modern Megyei Könyvtár
mellett áll az Ómegyeház, amelyben visszavetette
követi megbízását, mivel ólmosbottal, itallal
szerezte meg azt neki pártja Zalában; előtte magaslik
közhely-bölcs államférfiú-mozdulattal szobra,
mely alatt, platánok árnyékában ott golyóztunk,
fogócskáztunk szilaj gyerekekként, s melyet
– tisztelet érte a szülőföldnek! – szét nem verhettek
a képrombolók. A nagy korszakban ide gyűltek
egykor a kuruc vármegye kis-urai...

Ó azok
a siratnivaló szegény paraszt-„kúriák”! térdig
nedves falu néhány szobával, ahol nem csak
henyéltek, múlatoztak, de olvastak is s a hon
dolgairól vitáztak nagy rómaiak és a reform-gróf
érveivel; ilyenben héjaztatta Berzsenyi egykor
hérosz-lelkét, istállóból lett könyvesházában Horváth
magyar Enciklopédiára készült, benne írta össze
ötödfélszáz szép énekét s csinált az isten-háta-mögötti
Göcsejben Helikont, széptevéssel is egybegyűjtven
poétriáit. Söjtör, Kehida: a nép „kastély”-nak
hívta az udvarházakat, melyek kotlósként ültek
a zsupptetős, faragott s kontyos homlokú borona-viskók
között!

Az ifjú Deák is ilyenben érlelődött,
s mikor az „ősi dicsőség” parancsait felidéző
költő-barátja hallgatag lomhaságért feddte, így írt:
„Nézd a bivalyt, mely lassú, de hogyha emel, nagyot
emel!” S ő nagyot emelt, ha kellett.

A két öreg
bronz szobor-mása ezért is ül talán oly
fáradtan meggörnyedve az egyre áradóbb
főváros fő-terein, az újuló világban. Nagy múltak
emlékei? Józanság, hűség lángelméi: utolsók
egy egyszerű nemzedékből, mely vállra emelte
eladott, elmaradt s emberhez méltóbb létre igyekvő
nemzete gondját, szinte reménytelen s mindig
magánosabban. A hajdú Bihar sivatag-tölgye a költő;
Zalának szelíd gesztenyéje, sűrűlombú bükkje,
órjás berkenyefája a bölcs – Megálltak
rendületlen, ahol kívánta sors, kötelesség;
felnőttek szívós hajladozással viharban, napsütésben;
gyökerük hozta a mélység, lombjuk az ég
parancsát, szelek az emberi világ híreit; koronájuk
alatt elfért egy nemzet amíg éltek példás türelemmel.

Tél után túlvilági fények

Üveg cimbalom hasas üvegbrácsa
egy cirokseprőn dermedt üveggyöngyök
az üvegúton kék üvegszilánkok
egy üvegarc az ablak keretében
üvegnaptárban üvegnapok rácsa
egy üvegszemben dermedt üvegszégyen
üvegmadonnám fénytörékeny égen
üvegreményem üvegmisszeségem.

Tél után túlvilági fények
az új felvétel-láttelel
a rézmetszésű Lényeg
megint kegyetlenebb.
A száj az arcban vörös fércelés
a szem körül szorongás holdkorongja
a szemtükör fénybohócok porondja
tél után a manézs!

Laza szövésű égbe száll a kéz.

CSORBA GYŐZŐ

Hosszú se volt

Közel hajolt a hegy, a háztetők
fölébe dőltek szinte oldaláról,
szemem majd az egész várost befogta
kelettől nyugatig, s ez ugyancsak kötött;
ha nagyon figyeltem: a jármű-zajok is
utánam nyúltak s a vasárnapi
harangok mély s magas kongásai,
csak egynéhány akác, propelleres juhar,
a szegély-árokban szintén a megszokott
növényzet: pipacs, kamilla, búzavirág,
szálya, bürök, csalán s a többiek.
Iszonyú nap süttött, a fatövek köré
menekültek az árnyékok, bár nem nagyon
reménykedhettek oltalomban a kiszítt
lombok alatt.

Hosszú se volt az út,
de visszavitt jó harminc évre mégis.

PÁLYÁM

EMLÉKEZETE

[illegible]

Az Új Írás 1974. decemberi számában új sorozatot indítottunk, amit az 1976-os számokban is folytatunk. Képekben és írásokban vallanak az írók önmagukról, életük eseményeiről és mai létformájukról. Reméljük, hogy olvasóink örömmel fogadják sorozatunkat.

TOLNAI GÁBOR

Találkozásaim

Ifjú koromtól, a harmincas évek elejétől szinte mindenkit ismertem, akik még éltek Ady kortársai az egykorú legnagyobbak közül, és barátságba kerültem a következő nemzedékekkel, akiket úgy szoktak nevezni, hogy a Nyugat második nemzedéke, továbbá a kortársaimmal, majd a nálamnál fiatalabbakkal. De a találkozások nem a személyes ismerkedésekkel kezdődnek. Az irodalommal való első találkozásom gyerekkoromba nyúlik vissza. Szülőfalumban, az Alföldön, nyolc-kilenc éves lehettem, egy akkor már gimnazista barátommal – akiből később Kossuth-díjas mérnök lett – sokat sétáltam este, naplemente után, amikor az égen már ragyogtak a csillagok. Gimnazista barátomat a fizika, a matematika és az ide kapcsolódó tudományok érdekelték. Döbbenetes volt számomra, amikor a csillagrendszerekről beszélt, a Tejútról és az Esthajnali csillagról, mindazokról az égi jelenségekről, amelyek ma már – vagy részben legalább – földi közelségbe kerültek. És egyszer idézett egy verset, írója nevét már hallottam, a vers azóta végigkíséri egész életemet. Az öreg Arany János írta, aki fiatalabb volt akkor jóval mostani énmagamnál, de hát akkor egy hatvanéves, nagyon öreg ember volt. A verstöredék remekmű.

*Belenézek a nagy éjszakába,
Alszik a föld, maga árnyékába:
Itt vagy amott csillagok röppennek:
Gondolatim is úgy jönnek-mennek.*

*Gondolatim szappanbuboréki
Csillogók, mint odafönn az égi:
De töredék mindkettőnek útja –
Mind szétpattan, mielőtt megfutja.*

A vers belémvágott, és most hogy fölidézem – miként gyerekkoromban –, újra be-

lémvág az a sor: „Mind szétpattan, mielőtt megfutja.”

A Lónyay utcai református gimnázium önképzőkori könyvtárában szívtam magamba máig való műveltségem alapját; ott ismerkedtem meg az új irodalom nagyjaival, Adyval és Babitscsal, Móricz Zsigmonddal, Tóth Árpáddal és a többiekkel. Önképzőkori pályázatot írtam a modern magyar költészetről, a huszas évek legvégén, amikor még ez a nemzedék átok alatt volt, és szinte vízvázoló számba ment, ha azt mondta valaki róluk, hogy a haza nagyjai. Az önképzőkör konzervatív tanárelnöke is ilyen értelemben nyilatkozott dolgozatomról; de azt is mondta, hogy – jó stílusérzéke van a szerzőnek, ezért neki ítéljük oda az első díjat. – Hadd valljam meg: életem igazában véletlenek sorozata; az életben mindig vannak véletlenek, amelyek talán törvényszerűek. A szegedi egyetememen olyan emberekkel találkoztam, akik között akad már magyar irodalmi klasszikus, mint Radnóti Miklós, a politikus-tudós Erdei Ferenc és köztük egy világhírű grafikus, Buday György, aki Londonban él sok évtizede és az egész világon ismerik

A szegedi fiatalok egy csoportja (többek között Radnóti Miklós, Buday György, Hont Ferenc, Baróti Dezső, Gáspár Zoltán)

*Elhangzott a Kossuth Rádióban, 1976. december 29-én
Albert Zsuzsa kérdéseire válaszolva*